

همه گیر شناسی اختلالات روانی در مردان زندان عادل آباد شیراز

دکتر حمید اشکانی*، غلامرضا ده بزرگی**، دکتر سید عبدالمجید شجاع***

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف بررسی میزان شیوع اختلالات روانی در مردان زندان عادل آباد شهرستان شیراز، انجام شده است. **روش:** در این پژوهش ۲۰۰ نفر از مردان زندانی که به شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای انتخاب شده بودند بوسیله آزمون SCL-90-R به عنوان سرند اولیه مورد ارزیابی قرار گرفتند و پس از مصاحبه بالینی بر اساس معیارهای تشخیصی DSM-IV توسط دو روانپزشک مستقل از یکدیگر ارزیابی، تشخیص نهایی انجام گردیده و موارد مشکوک به تمارض از پژوهش حذف گردیدند. تنها افرادی که به توافق تشخیصی می رسیدند در بررسی گنجانیده می شدند. **یافته‌ها:** نتایج بدست آمده از این پژوهش نشان داد که ۷۵/۱٪ از افراد مورد بررسی مبتلا به اختلالات روانی بوده اند که در این میان اختلالات خلقی ۴۱/۹٪، اختلالات شخصیتی ۳۲/۲٪، اختلالات اضطرابی ۸/۱٪، اختلالات عضوی - مغزی و اختلالات روان تنی ۶/۴۵٪، اختلالات روان پریشی ۵/۶۴٪ و اختلالات شبه جسمی ۵/۶۴٪ را به خود اختصاص داده بودند. **نتیجه:** اختلال روانی در زندان نسبت به جامعه عمومی شیوع بسیار بالاتری دارد.

کلید واژه: همه گیر شناسی، میزان شیوع، اختلالات روانی، زندان، شیراز، SCL-90-R

مقدمه

تعمیم نتایج پژوهشهایی از این قبیل با توجه به بافت فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی نمونه مورد بررسی باید با احتیاط صورت گیرد. با وجود این بررسی‌های انجام شده توسط لیندا^۱ و تپلین^۲ (۱۹۹۰) بر روی زندانیان

پژوهش‌های انجام شده در زمینه همه گیرشناسی بیماری‌های روانی و نتایج بدست آمده از این پژوهش‌ها گر چه در مواردی می‌تواند کارگشا باشد اما

* روانپزشک، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز. شیراز، بلوار ایبوردی، بیمارستان حافظ، بخش روانپزشکی (نویسنده مسئول).

** کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز. شیراز، بلوار ایبوردی، بیمارستان حافظ، بخش روانپزشکی.

*** روانپزشک، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر. بوشهر، خیابان معلم، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، دفتر ریاست.

روش

جامعه مورد بررسی این پژوهش را جمعیت مردان زندانی زندان عادل آباد شیراز تشکیل داده‌اند. این زندان یک زندان عمومی است و از چهار بند اصلی تشکیل شده است و هر کدام دارای چندین اتاق است. در هر بند حدود ۱۰۰۰ نفر از مجرمین عادی با جرمهای متفاوت و با سابقه محکومیت مختلف نگهداری می‌شوند، آزمودنیهای پژوهش را ۲۰۰ نفر تشکیل دادند که از هر بند ۵۰ نفر به تصادف انتخاب شدند و در صورت عدم همکاری فرد انتخاب شده فرد دیگری به شیوه تصادفی به جای او انتخاب می‌گردید. داده‌های پژوهش به کمک ابزار زیر گردآوری گردید:

الف - فهرست علایم ۹۰ سؤالی SCL-90-R: این آزمون دارای ۹۰ پرسش برای ارزیابی نشانه‌های روانی بر پایه گزارش پاسخگو است. این ابزار برای نشان دادن جنبه‌های روان شناختی بیماران جسمی و روانی توسط دراگوتیس^۷، لیپمن^۸ و کووی^۹ (۱۹۷۳) معرفی شده، بر پایه تجربیات بالینی مورد تجدید نظر قرار گرفته و فرم نهائی آن بوسیله دراگوتیس، ریکلز^{۱۰} و راک^{۱۱} (۱۹۷۶) تدوین گردیده است. پاسخهای ارائه شده به هر یک از مواد آزمون در یک مقیاس ۵ درجه‌ای از میزان ناراحتی (از هیچ تا بشدت) مشخص می‌گردد و ۹ بعد مختلف جسمانی کردن^{۱۲}، وسواس جبری^{۱۳}، حساسیت در روابط بین فردی^{۱۴}، افسردگی، اضطراب، پرخاشگری، ترس مرضی، افکار پارانوئیدی و روان پریشی را در بر می‌گیرد.

نمره گذاری و تفسیر آزمون بر اساس سه شاخص کلی علائم مرضی^{۱۵}، معیار ضریب ناراحتی^{۱۶} و جمع علائم مرضی^{۱۷} صورت می‌گیرد.

مرد نشان داد که میزان شیوع اختلال‌های روانی در زندان دو تا سه برابر بیشتر از میزان بروز آن در جمعیت عمومی است. پژوهش لیندا و تپلین (۱۹۹۴) که بر روی ۷۲۸ زندانی انجام گرفت، نشان داد که ۷۵٪ آنها به اختلال روانی مبتلا بوده‌اند و بیشترین اختلال مربوط به اختلال شخصیت ضد اجتماعی بوده است. در بررسی دیگری هرمن^۱، مک گوری^۲، میلز^۳ و سینگ^۴ (۱۹۹۱) بر روی گروهی از زندانیان، اختلال‌های خلقی را در ۳۴٪ از افراد مورد بررسی تشخیص دادند که اختلال افسردگی اساسی در ۲۹٪، اختلال افسردگی نامشخص در ۲٪، اختلال دوقطبی در ۱٪ و اختلال‌های پسیکوتیک را در ۶٪ گزارش نمودند. تیهونن^۵ و هاکولا^۶ (۱۹۹۴) در بررسی انجام شده بر روی زندانیان زندان فنلاند ۸۵٪ را مبتلا به اختلال شخصیتی همراه با سوء مصرف الکل تشخیص دادند. اطلاعات به دست آمده از پژوهشهای همه گیرشناسی عبارت از چگونگی توزیع بیماریهای روانی، چگونگی ارائه خدمات درمانی، تشخیص انواع اختلالهایی که در یک منطقه جغرافیایی وجود دارد و چگونگی شیوع و بروز آنها است که آگاهی از آنها این امکان را فراهم می‌سازد تا با توجه به نیاز هر منطقه، خدمات بهداشتی مناسب ارائه گردد. پژوهش حاضر که به بررسی میزان شیوع اختلالهای روانی در یکی از زندانهای کشور اختصاص یافته، این امکان را فراهم می‌نماید تا در جهت اصلاح و تربیت زندانیان به این بعد یعنی آسیب دیدگی روانی زندانیان نیز توجه شود.

هدف بررسی حاضر همه گیر شناسی اختلالهای روانی در مردان زندان عادل آباد شیراز بود. پژوهش حاضر کوشش داشته است به پرسشهای زیر پاسخ دهد:

۱- میزان شیوع اختلالهای روانی در نمونه مورد بررسی بر مبنای آزمون SCL-90-R و مصاحبه بالینی روانپزشکی براساس طبقه بندی DSM-IV چگونه است؟

۲- کدام اختلال روانی در مکان مورد بررسی شایعتر است؟

1- Herman	2- MacGory
3- Mills	4- Singh
5- Tihonen	6- Hakola
7- Derogatis	8- Lipman
9- Covi	10- Rickels
11- Rock	12- somatization
13- obsessive-compulsive	
14- interpersonal sensitivity	
15- Global Severity Index (GSI)	
16- Positive Symptom Distress Index (PSDI)	
17- Positive Symptom Total (PST)	

در ایران میرزایی (۱۳۵۹) پایایی این آزمون را ۰/۸۰ و در بررسیهای همه گیرشناسی پایایی آن ۰/۹۷ و کارایی آن بیش از ۹۰٪ ارزیابی شده است (باقری یزدی، بوالهروی، شاه محمدی، ۱۳۷۳؛ بهادر خان، ۱۳۷۳؛ کوبه، ۱۳۷۲ و جاویدی، ۱۳۷۲).

ب - مصاحبه بالینی: پس از مشخص شدن افراد مشکوک به بیماری، افرادی که دارای شاخص کلی مرضی (GSI) بزرگتر یا مساوی ۰/۴ در SCL-90-R بودند انتخاب گردیده و وارد مرحله ارزیابی بالینی شدند. بر پایه فرم مصاحبه بالینی نیمه سازمان یافته روان پزشکی (کاپلان و سادوک، ۱۹۹۶) با آنها توسط دو روانپزشک به صورت جدا از یکدیگر بر اساس DSM-IV مصاحبه بالینی به عمل آمد، و در صورت توافق نظر آنها پس از حذف افراد مشکوک به تمارض، تشخیص گذاری نهایی انجام گرفت و آزمودنیها انتخاب شدند.

داده‌های پژوهش به کمک نرم افزار SPSS تحلیل گردیده و به صورت آمار توصیفی گزارش گردیده است.

یافته‌ها

آزمون SCL-90-R ۱۹۳ نفر (۹۶/۵٪) را از ۲۰۰ نفر مشکوک به اختلال روانی نشان داد (دارای GSI بالاتر از ۰/۴) ۶۶ نفر از آنان در گروه سنی ۱۵-۲۴، ۱۰۱ نفر در گروه ۲۵-۴۴، ۲۲ نفر در گروه ۴۵-۶۴ و ۴ نفر در گروه ۶۵ سال به بالا قرار داشتند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی افراد مشکوک به اختلال روانی بر حسب گروه سنی و نقطه برش نمره GSI

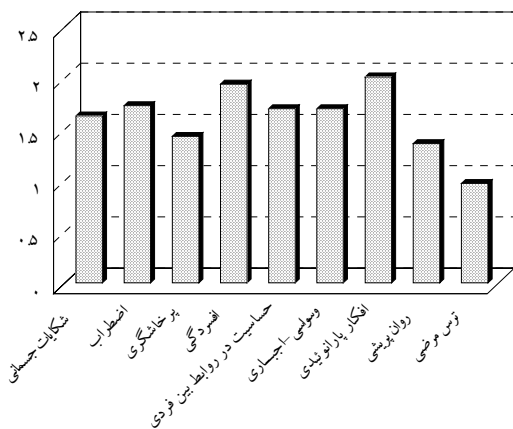
گروه سنی	GSI پایین تر از ۰/۴	GSI بالاتر از ۰/۴	جمع
۱۵-۲۴	۱	۶۶	۶۷
۲۵-۴۴	۵	۱۰۱	۱۰۶
۴۵-۶۴	۱	۲۲	۲۳
بالاتر از ۶۵	۰	۴	۴

از ۱۹۳ نفر افراد مشکوک به اختلال روانی، ۱۶۵ نفر حاضر به مصاحبه با روانپزشک شدند. از این تعداد ۱۲۴ نفر (۷۵/۲٪) مبتلا به اختلالات روانی تشخیص داده شدند. که نتایج آن در جدول ۲ و نمودار ۱ ارائه گردیده است. بیشترین اختلالات روانی در افراد مورد بررسی مربوط به اختلالات خلقی ۵۲ نفر (۴۱/۹٪) که از این میان ۳۵ نفر (۲۸/۲۳٪) دارای اختلال افسردگی اساسی، و ۱۲ نفر (۹/۶۸٪) دارای اختلال دو قطبی، ۳ نفر (۲/۴۲٪) دارای اختلال افسردگی توأم با اضطراب و ۲ نفر (۱/۶۱٪) دارای اختلال افسرده خوبی بودند.

جدول ۲- توزیع فراوانی مطلق و نسبی اختلالات روانی در آزمودنیها بر اساس تشخیص روانپزشک

نوع اختلال	فراوانی	درصد
خلقی	۵۲	۴۱/۹۴
افسردگی اساسی	۳۵	۲۸/۲۳
دو قطبی	۱۲	۹/۶۸
افسردگی توأم با اضطراب	۳	۲/۴۲
افسرده خوبی	۲	۱/۶۱
شخصیت	۴۰	۳۲/۲۵
شخصیت ضد اجتماعی	۲۳	۱۸/۵۵
شخصیت پارانوئید	۱۳	۱۰/۴۸
شخصیت مرزی	۴	۳/۲۳
اضطرابی	۱۰	۸/۰۶
اضطراب منتشر	۵	۴/۰۳
وسواس - جبری	۳	۲/۴۲
پس از استرس ضربه‌ای	۲	۱/۶۱
عضوی - مغزی (ارگانیک)	۸	۶/۴۵
میگرن	۵	۴/۰۳
صرع	۳	۲/۴۲
روان پریشی	۷	۵/۶۴
هذیانی	۴	۳/۲۳
اسکیزوافکتیو	۳	۲/۴۲
شبه جسمی	۷	۵/۶۴
جسمانی کردن	۳	۲/۴۲
درد	۲	۱/۶۱
خودبیمار انگاری	۲	۱/۶۱

نمودار ۲- میانگین نمره‌های حاصل از آزمون SCL-90-R بر حسب مقیاسهای تشخیصی

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار نمره‌های بدست آمده از آزمون SCL-90-R بر حسب مقیاسهای تشخیصی

مقیاس	میانگین	انحراف معیار
پارانوئید	۲/۰۱	۰/۸۴
افسردگی	۱/۹۴	۰/۸۶
اضطراب	۱/۷۳	۰/۹۰
وسواس و اجبار	۱/۷	۰/۸۹
حساسیت در روابط متقابل	۱/۷	۰/۸۵
شکایات بدنی	۱/۶۳	۰/۹۰
پرخاشگری	۱/۴۳	۰/۹۲
روان پریشی	۱/۳۶	۰/۷۹
ترس مرضی	۰/۹۷	۰/۷۸
GSI	۱/۶۵	۰/۷۳
PST	۶۱	۱۸/۵۲
PSDI	۲/۳۵	۰/۵۹

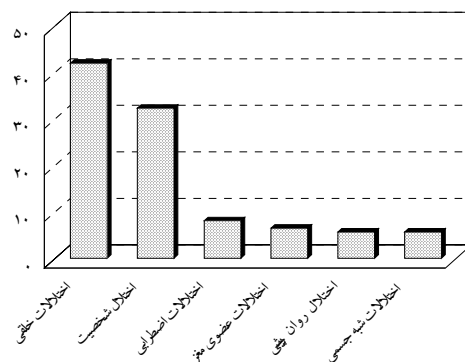
بحث

هدف پژوهش حاضر بررسی میزان شیوع اختلالات روانی در مردان زندان عادل آباد شیراز بود. در سرند اولیه به کمک آزمون SCL-90-R ۱۹۳ نفر از ۲۰۰ نفر افراد مورد بررسی، مشکوک به اختلالات روانی تشخیص داده شدند و از این میان، ۱۶۵ نفر حاضر به مصاحبه بالینی شدند که ۱۲۴ نفر (۷۵/۲٪) مبتلا به

۴۰ نفر (۳۲/۳٪) دارای اختلال شخصیت تشخیص داده شدند، که از این میان بیشترین اختلال مربوط به اختلال شخصیت ضداجتماعی (۱۸/۵۵٪)، اختلال شخصیت پارانوئید (۱۰/۴۸٪) و اختلال شخصیت مرزی (۳/۲۳٪) بوده است.

۱۰ نفر دارای اختلالات اضطرابی تشخیص داده شدند (۸/۱٪) که از این تعداد ۵ نفر (۴/۰۳٪) دارای اختلال اضطراب منتشر، ۳ نفر (۲/۴۲٪) دارای اختلال وسواسی-جبری و ۲ نفر (۱/۶۱٪) دارای اختلال پس از استرس ضربه‌ای بودند.

نمودار ۱- شیوع اختلالات روانی در مردان زندان عادل آباد براساس تشخیص روانپزشک

اختلالات عضوی مغزی و اختلالات روان تنی در ۸ نفر (۶/۴۵٪) تشخیص داده شد. ۳ نفر (۲/۴۲٪) دارای صرع و ۵ نفر (۴/۰۳٪) دارای اختلال میگرن بودند.

اختلال روان پریشی در ۷ نفر (۵/۶٪) تشخیص داده شد که ۳ نفر (۲/۴۱٪) دارای اختلال اسکیزوفرنی و ۴ نفر (۳/۲۳٪) دارای اختلال هذیانی بودند. در جدول ۳ و نمودار ۲ میانگین و انحراف معیار نمره‌های بدست آمده از آزمون SCL-90-R بر حسب مقیاسهای تشخیصی آن ارائه شده است.

اختلالات شبه جسمی، (۷ نفر، ۵/۶٪) پس از اختلالات عضوی قرار داشت که از این میان ۳ نفر (۲/۴۲٪) اختلال جسمانی کردن، ۲ نفر (۱/۶۱٪) اختلال درد و ۲ نفر (۱/۶۱٪) اختلال خودبیمار انگاری داشتند.

اختلال‌های روانی تشخیص داده شدند. این یافته با یافته‌های پژوهش لیندا و همکاران (۱۹۹۰) مبنی بر شیوع بیشتر اختلال‌های روانی در زندان همخوانی دارد. بررسی حاضر نشان داد که شایعترین اختلالها مربوط به اختلال‌های خلقی است (۴۱/۹٪) که این یافته همانند یافته‌های پژوهشی به دست آمده توسط ورجیس^۱، بیگ^۲، سنسمن^۳، راثو^۴ و بنجامین^۵ (۱۹۷۳)، مدیانسون^۶ (۱۹۸۵)، بارت^۷، اکسمن^۸ و گربر^۹ (۱۹۸۸)، حمدی^{۱۰}، قباش^{۱۱} و بینگتون^{۱۲} (۱۹۹۲) و باقری یزدی، بوالهروی و شاه محمدی (۱۳۷۳) می‌باشد. یافته‌های این بررسی در زمینه میزان شیوع اختلال‌های روانی در گروه سنی بالاتر از ۶۵ سال همانند یافته‌های پژوهش بارت و همکاران (۱۹۸۸) می‌باشد. به بیان دیگر اختلال‌های روانی در این گروه سنی کمتر از سایر گروه‌های سنی بود. همچنین این پژوهش نشان داد که در مورد افراد مشکوک به بیماری روانی با توجه به نتایج آزمون SCL-90-R بالاترین میزان اختلال مربوط به مقیاس پارانوئید، سپس افسردگی و پس از آن اضطراب بود و کمترین میزان اختلال مربوط به ترس مرضی بوده است. در پژوهش باقری یزدی و همکاران (۱۳۷۳) که بر روی جمعیت عادی صورت گرفت مقیاس افسردگی، اضطراب و شکایت بدنی بالاترین و افکار پارانوئید و روان پریشی پائین ترین میزان شیوع را دارا بودند. یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه انواع اختلال‌های روانی در زندانیان مورد بررسی با برخی یافته‌های پژوهش هرمن و همکاران (۱۹۹۱) بر روی گروهی از زندانیان، در زمینه اختلال‌های روانی همسو است. یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه وجود اختلال‌های شخصیت در ۳۲/۵٪ زندانیان مورد بررسی با یافته‌های گزارش شده از سوی تیهونن و هاگولا (۱۹۹۴) مبنی بر وجود اختلال‌های شخصیت در ۸۵٪ از زندانیان مورد بررسی در یک زندان کشور فنلاند و یافته‌های پژوهشی لیندا و تپلین (۱۹۹۴) بر روی ۷۲۸ زندانی که ۷۵٪ آنها را دچار اختلال‌های روانی گزارش نموده‌اند

همخوان نیست. تفاوت در یافته‌های این دو پژوهش شاید بعلاوه پوشیده نگه داشتن ویژگی‌های شخصیتی ضداجتماعی بدلیل مغایرت داشتن با موازین فرهنگی در جمعیت مورد بررسی این پژوهش باشد. گفتنی است که مصرف الکل نیز در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفت.

بررسی حاضر دارای محدودیت‌هایی به شرح زیر بوده است:

با توجه به محدود بودن حجم نمونه و نبودن زنان در نمونه مورد بررسی تعمیم نتایج این پژوهش به دیگر زندانیان کشور بایستی با احتیاط صورت گیرد. نظر به اینکه فرهنگ حاکم بر زندانها طوری است که زندانی مشکلات خود را بیش از آنچه که هست نشان می‌دهد احتمال دارد که شدت نشانه‌ها و علائم بیماری را بیشتر از آنچه هست وانمود کرده باشد. زیاد بودن تعداد پرسشها می تواند برای مصاحبه شونده خسته کننده باشد. پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آینده رابطه اختلال‌های روانی و طول مدت زندانی بودن نیز مورد توجه قرار گیرد.

منابع

باقری یزدی، سید عباس؛ بوالهروی، جعفر؛ شاه محمدی، داود (۱۳۷۳). بررسی همه گیرشناسی اختلال‌های روانی در مناطق روستایی میبد یزد. فصلنامه اندیشه و رفتار، سال اول، شماره ۱، ۴۱ - ۳۲.

بهادر خان، جواد (۱۳۷۲). بررسی همه گیرشناسی اختلال‌های روانی در مناطق روستایی گناباد، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، انستیتو روانپزشکی تهران.

جاویدی، حجت ا. (۱۳۷۲). بررسی همه گیرشناسی اختلال‌های

1- Vergeheese
3- Sensman
5- Benjamin
7- Barret
9- Gerber
11- Ghubash

2- Beig
4- Rao
6- Medianson
8- Oxman
10- Hamdi
12- Bebbington

- Linda, A. & Teplin, (1990). The prevalence of severe mental disorders among male urban jail detainees: Comparison with the epidemiologic Catchment Area Program. *American Journal of Public Health*, 80, 663-668.
- Linda, A., & Teplin, (1994). Psychiatric and substance abuse disorders among male urban jail detainees. *American Journal of Public Health*: 84, 290-293.
- Medianson, M. (1985). Prevalence of Psychiatric disorders in the Athens area. *Acta Psychiatric Scandinavica*, . 79, 479-487.
- Tihonen, J., & Hakola, P. (1994). Psychiatric disorders homicide recidivism. *American Journal of Psychiatry*, 151, 436-438.
- Vergheese, A., Beig, A., Sensman, L. A., Rao, S. S., & Benjamin, V. (1973). A social and psychiatric study of representative group of families in Vellor town. *Indian Journal of Medical Research*, 61, 608-620.
- روانی در مناطق روستایی مرودشت فارس، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، انستیتو روانپزشکی تهران. کوکبه، فرخ (۱۳۷۳). بررسی همه گیر شناسی اختلالهای روانی در مناطق آذر شاهر. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، انستیتو روانپزشکی تهران.
- میرزائی، رقیه (۱۳۵۹). *ارزیابی پایایی و اعتبار آزمون SCL-90-R در ایران*. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی و علوم رفتاری، دانشگاه تهران.
- Barret, J.E., Barret, J. A., Oxman, T. E., & Gerber, P. D. (1988). The prevalence of psychiatric disorder in a practice. *Archive of General Psychiatry*, 45, 1100-1106.
- Derogatis, L. R., Lipman, R. S., & Covi, L. (1973). SCL-90: an outpatient psychiatric rating scale. Preliminary report, *Psychopharmacology Bulletin*, 9, 13-27.
- Derogatis, L. R., Rickels, K., & Rock, A. (1976). The SCL-90 and the MMPI: a step in the validation of a new Self-Report Scale. *British Journal of Psychiatry*, 128, 280-289.
- Derogatis, L. R. (1977). *SCL-90-R : Administration, scoring and procedures*. Manual 2. Clinical psychometric research, Baltimore : John Hopkins University Press.
- Hamdi, E., Ghubash, R., Bebbington, P. (1992). The Dubai Community Psychiatric Survey : *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 27, 53-61.
- Herman, H., Macgory, P., Mills, J., & Singh, B. (1991). Hidden severe psychiatric morbidity in sentenced prisoners :an Australian study. *American Journal of Psychiatry*, 148, 236 – 239.
- Kaplan, H. I., & Sadock, B. J. (1996). *Comprehensive textbook of psychiatry*, Williams & Wilkins Company.